

לשכת הרבנות כפר חב"ד הרב מאיר אשכנזי רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

ב"ה. יום ראשון, אחד לחדש ניסן ה'תשפ"א

הלכות ערב פסח שחל בשבת

בשנה זו, בה ערב פסח חל בשבת, ישנן הלכות רבות ומיוחדות, הן לגבי בדיקה, ביעור ומכירת חמץ, והן לגבי ההכנות לליל הסדר.

בחלק מההלכות וסדר הזמנים בנוגע לביעור ומכירת חמץ, ואכילת חמץ לאחר שריפתו, ישנה שקו"ט גדולה ומנהגים שונים.

להלן סיכום ההלכות והמקורות לפי הנראה (לענ"ד) בשיטת אדה"ז, למען נוכל להתכונן כראוי לחג הפסח ולדעת את המעשה אשר נעשה בעז"ה.

דרשת הלכות הפסח

*בקביעות זו שישבת הגדולי חלה בערב פסח, מקדימים לדרוש את דרשת הלכות הפסח בשבת שלפניה - ש"ק פי ויקרא ז' ניסן¹.

תענית בכורות

*ביום חמישי יב ניסן².

*גם השתתפות הבכורות בסיום מסכת המפקיעה את חיוב התענית, נעשית ביום זה³.

אדם שלא התענה ביום חמישי, לא יתענה ביום ששי⁴.

*ילד שנעשה בר מצווה ב"ד ניסן שחל בשבת, אביו מתענה במקומו ביום חמישי יב ניסן⁵, או שהאב ישתתף בסיום מסכת ביום התענית ויפטר מלהתענות.

ונראה, שנכון שגם הילד ישתתף בסיום מסכת ביום זה, מפני שיש סברא לומר שבקביעות כזו חיוב התענית הוא על הילד ולא על אביו⁶.

בדיקת חמץ

*מקדימים לבדוק חמץ בליל ששי יג ניסן (בלילה שבין יום חמישי ליום ששי), מפני שבלייל שבת יד ניסן אסור לטלטל את הנר כדי לבדוק לאור⁷.

*זמן בדיקת החמץ: בצאת הכוכבים, ולאחר תפילת ערבית דווקא.

*בדיקת החמץ נעשית כבכל שנה: לפני הבדיקה מפזרים עשרה פתיתים, מברכים "על ביעור חמץ" ובודקים את החמץ לאור הנר. לאחר הבדיקה אומרים "כל חמירא" ומבטלים את כל החמץ שלא מצא בבדיקה⁸.

¹ ראה תכט, ב.

² תע, ז.

³ ראה שלחן מנחם ח"ב ע' רצז בגדר וטעם הדבר.

⁴ ראה שולחן מנחם שם.

⁵ וראה שלחן מנחם שם.

⁶ ראה הסברא המיוחדת בקביעות זו, בשלחן מנחם שם ע' שא ובהע' 32, ושם ח"ג ע' יא-יב.

⁷ תמד, א.

⁸ תמד, א.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

*יש להיזהר לרכו לפני הבדיקה את כל החמץ שמשאירים לצורך אכילה למחרת וביום השבת, שחמץ זה לא יתפזר בבית אחרי בדיקת חמץ ויצטרכו לבדוק שוב.⁹

*בקביעות זו שתענית בכורות היא ביום בדיקת חמץ, אדם שלא שמע סיום מסכת והתענה ביום זה תענית בכורות וקשה לו לבדוק חמץ במוצאי התענית לפני שיאכל, מותר לו לטעום קודם הבדיקה מיני מזונות פחות משיעור כביצה (57 גרס), או פירות וירקות בכמות שזקוק לה, כדי שיוכל לבדוק חמץ כראוי.¹⁰

שריפת חמץ

*לדעת אדה"ז¹¹ יש לשרוף את החמץ ביום ששי יג ניסן לפני חצות היום, היינו לפני השעה 46: 12 זמן תל אביב. ולמרות שהחמץ מותר מן הדין באכילה ובהנאה עד למחרת בש"ק בבוקר, וא"כ זמן שריפת החמץ היה צ"ל לכאוי ברגע האחרון שניתן לשרפו והיינו לפני כניסת השבת, מ"מ שורפים את החמץ לפני חצות היום כדי שלא יטעה לשרוף את החמץ אחר חצות היום גם בקביעות רגילה בה ערב פסח חל ביום חול ושריפת החמץ נעשית בערב פסח עצמו, ויעבור על איסור "תשביתו" דאורייתא.¹²

ויש לציין, שלדעת כו"כ פוסקים¹³ יש לבער את החמץ בקביעות זו קודם שעה ששית כמו בשנים אחרות, ומאותה סיבה עקרונית שלא יטעה מתוך זה לבער את החמץ לאחר כניסת השעה הששית גם בקביעות רגילה, ויעבור על איסור "תשביתו" שמדרבנן. אך בדברי אדה"ז נראה שלא חשש לגזור לזמן האסור מדרבנן בלבד (דהוי כעין גזירה לגזירה), ולכן כתב שהשריפה צ"ל לפני חצות, משום שאם ישרוף אחר חצות ויטעה לעשות כן גם בשנים אחרות, יעבור על איסור "תשביתו" מן התורה. *שריפת החמץ היא (לכל לראש) של העשרה פתיתים שמצא בבדיקה.

*בעת שריפת החמץ בשנה זו לא אומרים "כל חמירא" ולא מבטלים את החמץ הידוע לו, שהרי ממשיכים לאכול חמץ בשבת.¹⁴ *בשנים¹⁵ בהם ערב פסח חל בשבת, אמר הרבי את ה"הי רצון" (שאומרים אחר שריפת החמץ) בעת שריפת החמץ, ולא אמרו בעת אמירת "כל חמירא" הנאמרת השנה בשבת ולא בעת השריפה בערב שבת.¹⁶

זמן ביעור החמץ מן הבית

*לפני שריפת החמץ - המתבצעת ביום ששי יג ניסן לפני חצות היום כנ"ל - על כל אדם לחשב את כמות החמץ שיזדקק לה עבור ב' סעודות השבת, לחם משנה ולפחות כביצה פת עבורו ועבור כל אחד מבני משפחתו (בצמצום), כדי שלא יצטרך בשבת לאבד הרבה חמץ שיישאר לו), ואת כל השאר נכון ו"טוב" לסיים לאכול, או לאבד, או לבער לפני חצות היום של יום ששי יג ניסן.

- זאת מפני שמחצות היום של יום ששי יג ניסן, "טוב ליזהר" לדעת אדה"ז שלא להתעסק יותר עם חמץ, מלבד החמץ שמוכרחים לו עבור ב' סעודות השבת.

⁹ ש.ס.

¹⁰ ראה תע, ז.

¹¹ תמד, ה.

¹² ש.ס.

¹³ ובהם המשני"ב ס"י תמד סק"ט.

¹⁴ תמד, ו. אדם ששכח ואמר "כל חמירא" בשעת השריפה בערב שבת, צריך לחזור ולאומרו ביום השבת לפני זמן הביעור כדלקמן.

¹⁵ תשלי"ד ותשמ"א.

¹⁶ ויתכן שהטעם לזה משום שאין אומרים תחינות בשבת.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

מקור הדברים במשמעות דברי אדה"ז שכתב¹⁷ ש"ביום ערב שבת צריך לבער כל החמץ שברשותו, ולא ישייר ממנו רק מזון ב' סעודות לשבת", ולאחמ"כ¹⁸ כתב ש"כשמבער החמץ בערב שבת וכו', טוב לזוהר לבערו בערב שבת קודם חצות היום כדי שלא יבואו לטעות וכו'". ומרהיט דבריו¹⁹ "כשמבער החמץ בערב שבת"²⁰ משמע, שדבריו אלו הינם המשך למש"כ לפני²¹ ש"בערב שבת צריך לבער כל החמץ שברשותו", שביעור כל החמץ שברשותו יהיה קודם חצות, ומחצות היום של יום ששי יג ניסן "טוב לזוהר" שהחמץ של האדם יהיה מבוער ולא יתעסק בו יותר - מלבד מה שהוא צריך עבור ב' סעודות השבת. גם דין זה נובע מהחשש שהביא שם²², שאדם עלול לטעות בשנים אחרות ולא לבער את כל החמץ שברשותו לפני חצות היום של ערב פסח, ויעבור על איסור "תשביתו" דאורייתא.

*חמץ שיש לו שווי ואדם רוצה להשאירו ואינו רוצה לאבדו, ניתן כמובן למכרו לגוי, ויש להכניסו למקום המכור לגוי לפני זמן המכירה – שגם היא נעשית לפני חצות היום כדלקמן.

*עפ"י²³, גם בדיקת המצות שלא יהיו בהם 'כפולות' צ"ל לפני חצות היום של יום ששי יג ניסן.

מכירת חמץ

*בקביעות זו מוכר הרב את החמץ לגוי ביום ששי יג ניסן לפני חצות היום, היינו עד שעה 12:46 זמן תל אביב.

- זאת על פי דברי אדה"ז הנ"ל, שבקביעות זו "טוב לזוהר" ש"כל החמץ שברשותו" (מלבד הנצרך לב' סעודות השבת) יהיה מבוער לפני חצות יום יג ניסן, והרי גם מכירת חמץ היא אופן של ביעור החמץ מבעלות האדם ומרשותו.

ויש לציין, שלדעת כו"כ פוסקים²³ לכתחילה יש להקפיד למכור את החמץ לגוי לפני שעה ששית כמו בקביעות שנים אחרות, כדי שלא יטעה גם בשנים אחרות למכור את החמץ לגוי לאחר כניסת השעה הששית שהחמץ כבר אסור בהנאה מדרבנן ולא ניתן למכרו.

אך לשיטת אדה"ז שלגבי זמן ביעור החמץ כתב שיעור לפני חצות יום יג ולא כתב שיש לבער לפני שעה ששית, דנמצא שלא חשש בעניין זה שיטעה בשנים אחרות ויעבור על איסור דרבנן²⁴, הנה גם לגבי מכירת חמץ לגוי – שהיא אופן נוסף של ביעור החמץ מרשותו ומבעלותו – כן הוא, שאין צורך למכור דווקא לפני שעה ששית כבשאר השנים, אלא העיקר למכור לפני חצות היום כדי שלא יטעה בשנים אחרות ויעבור על איסור "תשביתו" דאורייתא²⁵.

וראה בסמוך סיבה נוספת לזה שאין למכור את החמץ לגוי בשעה חמישית כבכל שנה.

¹⁷ תמד, ב.

¹⁸ שם, ה.

¹⁹ בסעי' ה'.

²⁰ ומזה שבסעי' ה' לא נקט לשון שריפה, אלא נקט לשון ביעור כלשונו בסעי' ב'.

²¹ בסעי' ב'.

²² בסעי' ה'.

²³ שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קכ, ועוד.

²⁴ דהוי כעין גזירה לגזירה כנ"ל.

²⁵ להעיר, שעיקר החשש בעניין מכירת חמץ הוא, שהאדם יטעה בשנים אחרות ויבוא אל הרב למכור חמץ אחרי חצות היום של ערב פסח. ואין חשש כ"כ שהרב עצמו יטעה בשנים אחרות וימכור את החמץ לגוי לאחר חצות היום של ערב פסח.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

איזה חמץ נכלל השנה במכירה לגוי

*יש לשים לב ולזכור, שישנם ב' סוגים של חמץ שאינם נכללים בשנה זו במכירה לגוי:

א. במכירה לגוי ניתן לכלול רק חמץ הנמצא בבעלות האדם בשעת חלות המכירה לגוי, אך לא ניתן לכלול חמץ שאדם קנה אחרי שהחמץ כבר נמכר לגוי, שהרי בשעת המכירה לא היה החמץ בבעלותו ולא היה יכול למכרו לגוי. עפ"יז, אדם שרוצה לקנות חמץ ביום ששי יג ניסן ולכלול אותו במכירה לגוי, עליו לקנות חמץ זה עוד לפני זמן המכירה לגוי המתבצעת לפני חצות יום ששי יג ניסן, וכך יוכל להתכוון (לפני חלות המכירה לגוי) שגם חמץ זה יהיה כלול במכירה. אך אם קנה את החמץ ביום ששי אחרי שהרב כבר מכר את החמץ לגוי, חמץ זה אינו כלול במכירה, ועל האדם לסיים לאכול אותו או לאבד אותו בשירותים וכדו' לפני זמן האיסור בבוקר יום השבת. על פי זה נמצא, שלא כדאי להקדים את מכירת החמץ לגוי בשנה זו לשעה חמישית כבכל שנה, ויש למכור דווקא בשעה ששית. שהרי מכירת החמץ לגוי מוקדם מדי, כגון בשעה חמישית, היא חומרא המביאה לידי קולא, מפני שאם אדם יקנה חמץ לאחמ"כ בשעה ששית הרי חמץ זה לא יהיה כלול במכירה, ואדם עלול שלא לדעת זאת ולהכניס חמץ זה למקום המכור לגוי ויכשל באיסור "תשביתו" ו"בל יראה ובל ימצא" דאורייתא.

- כשם שאין למכור את החמץ אחרי חצות כדי שאדם לא יטעה ולא יכשל בשנה זו.

ב. חמץ - כמו פיתות או חלות וכדו' - שאדם משאיר לצורך 'לחם משנה' ואכילה בסעודות השבת אינו נכלל במכירה לגוי, שהרי הוא מתכוון לאכול חמץ זה בעצמו. עפ"יז, אם נשאר מחמץ זה בשבת בבוקר ואין מי שיאכל אותו, יש לאבד חמץ זה על ידי שיזרוק אותו לשירותים לפני זמן האיסור כדלקמן, ואין להכניס חמץ זה למקום שנמכר לגוי כיון שחמץ זה אינו כלול במכירה.

זמן סגירת חנויות החמץ ביום ששי יג ניסן

*בעלי חנויות המוכרים חמץ (בכפר חב"ד), יפסיקו למכור חמץ ביום ששי יג ניסן זמן מסויים לפני חצות היום – מכמה סיבות (מן הקל אל הכבד):

א. דברי אדה"ז הנ"ל ש"טוב ליהרהר" שכל החמץ של האדם יהיה מבוער לפני חצות היום (מלבד הנצרך לסעודות השבת), וממילא בעל החנות אינו צריך להתעסק בחמץ ולסחור בו יותר.

ב. כדי למנוע מכשול מאנשים שיקנו חמץ אחרי חצות היום וירצו לאחמ"כ (מתוך חוסר ידיעה) לכלולו במכירת החמץ, וחמץ זה אינו כלול במכירה כיון שלא היה בבעלותם בעת המכירה לגוי שנעשתה לפני חצות היום כנ"ל.

ג. בעל החנות הרי מכר את החמץ שבחנות לגוי. וכיון שהמכירה לגוי נעשתה לפני חצות היום, הרי מרגע המכירה שייך החמץ לגוי ולא לבעל החנות, ובעל החנות אינו יכול לסחור בו יותר.

[ולהעיר, שלצורך בעלי חנויות שאינם יודעים דין זה וממשיכים למכור חמץ גם אחרי חצות היום, על הרב המוכר את החמץ לגוי לסכם עם הגוי ולציין זאת בשטר המכירה, שהגוי נותן רשות לבעל החנות להמשיך לסחור בחמץ – השייך לגוי – עד קרוב לכניסת השבת, ואחרי הפסח יעשה איתו בעל החנות את החשבון כמה חמץ נמכר אחרי חצות וישלם לו את התמורה ממכירה זו. זאת בדומה להסכמה עם הגוי בשנה רגילה שהוא נותן רשות להשתמש בתרופות של חמץ שנמכרו לו ויזדקקו להן בפסח, ולאחר הפסח יעשו איתו את החשבון וישלמו לו את מחירן.]

אך פתרון זה הוא בדיעבד. ועל בעלי חנויות יראי שמים לסגור את החנות לפני חצות היום ולא לסמוך על פתרון זה, כיון שהוא מפחית את 'רצינות' המכירה, ונועד רק 'להציל' מאיסור את אלו הממשיכים למכור את החמץ גם לאחר שהוא נמכר לגוי.]

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

אכילת חמץ ביום ששי יג ניסן

*למרות שמעיקר הדין מותר לאכול חמץ עד סוף זמן איסור אכילת חמץ שהוא בשבת קודש בבוקר, מ"מ טוב ונכון שלא לאכול חמץ מחצות היום של יום ששי יג ניסן - מלבד המוכרח לסעודות השבת, ומכמה סיבות:

א. דברי אדה"ז הנ"ל ש"טוב לזהר" שכל החמץ של האדם - מלבד מה שהוא צריך לבי' סעודות השבת - יהיה מבוער לפני חצות יום ששי יג ניסן, כדי שלא יטעה לעשות כן בערב פסח בשנים אחרות. והדבר כולל גם שיימנע מלאכול חמץ שאינו מוכרח בו.

עוד יש לציין בזה ללשון אדה"ז²⁶ שבעת שריפת החמץ בערב שבת אין לומר "כל חמירא" ואין לבטל את החמץ הידוע לו, מפני ש"אי אפשר לבטלו בערב שבת, שהרי צריך הוא לאכול ממנו בשבת" - ולא כתב שיכול לאכול ממנו גם כל ערב שבת. ומשמע מלשונו שבערב שבת אחר חצות היום - עכ"פ טוב ונכון - שלא לאכול חמץ, ורק בבי' סעודות השבת אוכלים חמץ מפני ההכרח שבו לבצוע על 'לחם משנה' ולאכול לפחות כביצה פת בכל סעודה.

ב. גם בצד הפרקטי והמעשי, אדם שימשיך לאכול חמץ כרגיל אחרי חצות יום ששי יג ניסן עד סוף זמן האיסור בשבת בבוקר, יכניס את עצמו לכמה בעיות וחששות משמעותיים שהחכם שענינו בראשו לא יכנס אליהם כלל:

1. הדבר עלול ליצור פיזור של החמץ בבית - במשך למעלה מיום וחצי (!) לאחר בדיקת החמץ, ובמקרים רבים הדבר עלול לחייבו לבדוק שוב חמץ בבית.

2. כיון שמכירת החמץ נעשית כבר ביום ששי יג ניסן ולפני חצות היום כנ"ל, הרי כל החמץ שהאדם ישאיר בצד על מנת לאכול עם בני ביתו עד זמן איסור אכילה בשבת בבוקר - לא יהיה כלול במכירת החמץ, וממילא כל מה שישאר מחמץ זה לפני זמן האיסור בשבת בבוקר יהיה חייב ביעור ואיבוד (בשירותים), ויכול להיות מדובר בכמות חמץ לא מבוטלת שייאלץ להשחיתה, כיון שקשה לשער מראש כמה חמץ יצטרך עבור כל בני ביתו מחצות יום ששי עד שבת בבוקר.

3. אדם שיחוס על החמץ שישאר לו ויכניס בשבת בבוקר את החמץ למקום שנמכר לגוי, ייכשל באיסור "בל יראה ובל ימצא" ו"תשביתו", כיון שחמץ זה לא נכלל במכירה לגוי.

4. אדם עלול לזרוק לפח האשפה בחוץ שאריות של חמץ שאכלו בני הבית, או כלים חד פעמיים המלוכלכים מחמץ זה. וכיון שמשאית האשפה לא תאסוף חמץ זה בשבת או סמוך לכניסת השבת, הרי חמץ זה יישאר ברשותו לאחר זמן האיסור בשבת בבוקר כיון שפח האשפה של הבית או הבניין נחשב "רשות" של דיירי הבית או הבניין, ויעבור עליו בפסח באיסור דאורייתא, כיון שהחמץ נמצא ברשותו לאחר זמן האיסור וחייב להשביתו מן העולם²⁷.

לכן לענ"ד יש להימנע ככל האפשר מאכילת חמץ מחצות יום ששי יג ניסן - מלבד מה שמוכרח לילחם משנה' ולאכילת כביצה פת בסעודות השבת לכל אחד מבני הבית שאי אפשר בלעדי זה. וכיון שמדובר על כמות קטנה של חמץ, ואכילתה היא בזמן מוגבל מאד, ניתן להיזהר בה שלא תתפזר בבית, ולסיים את כולה (ובמקרה הצורך לבערה על ידי זריקה לשירותים).

²⁶ תמד, ו.

²⁷ וראה לקמן לגבי "מאכלי השבת" חששות נוספים.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

הכשרת הפה במים חמים לפני שבת

*אדם שיש בפיו סתימות או פלטות ליישור שיניים וכדו', עליו להכשיר אותם בהגעלה לפני כניסת השבת. בשבת עצמה אין להכשיר את השיניים.

אופן ההכשרה:

*פלטה נשלפת יש להוציא מהפה, לנקות היטיב עם חומר חריף שיפגום את טעם החמץ הבלוע בה, ולאחמ"כ לערות עליה מים רותחים מכלי ראשון - בחום מקסימלי שלא יקלקל את הפלטה.

*לגבי פלטה שאינה נשלפת וכן קוביות או סתימות הקבועות בפה, כיון שלא ניתן להכשיר אותם בחום של עירוי מכלי ראשון (לתוך הפה), וגם לא ניתן לפגום את הטעם הבלוע בהם ע"י שימוש בחומר חריף – אופן הכשרתם הוא כדלקמן:

א. יש להימנע מאכילה ושתייה של חמץ חם כבר מיום חמישי - 24 שעות לפני פעולת ההכשרה, על מנת לפגום את טעם החמץ הבלוע בהם.

ב. לפני ההכשרה בערב שבת יש לצחצח את השיניים והקוביות וכו' היטב היטב.

ג. לאחמ"כ יש לשטוף את הפה במים שיהיו חמים במידה מקסימלית שהאדם מסוגל לסבול. יש להשתמש לצורך זה בכוס חד פעמית ולא בכוס של חמץ.

הגעלת כלים, תספורת וגזירת ציפורניים

*בקביעות זו ניתן להגעיל כלים בערב שבת כל היום - עד כניסת השבת.

*מותר להסתפר ולגזור ציפורניים כל היום, וגם על ידי ספר יהודי.

הכנות ליו"ט שצריך לעשות בערב שבת

בקביעות זו יש לעשות כמה וכמה הכנות לליל הסדר כבר בערב שבת:

א. יש לצפות לפני שבת את המטבח והמקומות שישתמשו בהם בפסח למוצרי מזון וכו'. גם את כיסוי פיות הברזים בבד על מנת לסנן את המים צריך להכין לפני שבת.

ב. יש להשאיר אש דולקת לצורך הדלקת נרות יו"ט ובישול המאכלים ביו"ט.

ג. יש לטחון את החריין, ולהניחו בכלי אטום כדי שלא יאבד את חריפותו עד ליל הסדר שיערך למחרת.

אם לא טחן את החריין בערב שבת יכול לטחון אותו בליל יו"ט במגרדת²⁸, ובשינוי כגון שיחזיק את המגרדת בצורה הפוכה או שיגרד על מפה ולא לתוך כלי. ומותר לטחון רק את הכמות שהוא צריך לה עבור ליל הסדר.

ד. יש לצלות את הזרוע.

אם שכח לצלותה בערב שבת, ייקח בליל הסדר זרוע **מבושלת**, מפני שאסור לצלות את הזרוע בליל יו"ט כיון שלא אוכלים אותה²⁹.

ה. יש להכין את החרוסת, ולהניחה במקרר כדי שלא תתקלקל.

אם שכח להכינה בע"ש, יחתוך בליל יו"ט את מיני החרוסת בסכין, לחתיכות גדולות קצת.

ו. יש להכין את מי המלח.

²⁸ ואין להקשות מדברי אדה"ז (תקד, ד) שאין לטחון את החריין ביו"ט, מפני שטעם אדה"ז שם הוא מפני שדרך לטחון חריין בבת אחת למספר ימים ע"ש, אך בימינו שטחינת חריין לימים רבים נעשית במטחנה חשמלית ולא במגרדת, ושחינה במגרדת נעשית בכמות קטנה בלבד, יש לומר שגם לדעת אדה"ז מותר לטחון ולרסק את החריין הנצרך לליל הסדר במגרדת ובשינוי – עכ"פ בדיעבד כאשר לא עשה זאת לפני יו"ט.

²⁹ תעג, כא.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

- אם לא הכינם בערב שבת יעשה אותם בליל יו"ט. ומדברי אדה"ז³⁰ משמע שביו"ט שאינו שבת מותר להכין מי מלח בכמות המים והמלח שרגיל להכין (ויש פוסקים שכתבו שיעשה זאת בשינוי, היינו שישים בכלי קודם את המים ואח"כ את המלח).
- ז. יש לבשל את הביצים הנצרכים ליקערת הסדר.
- אם לא בישל את הביצים בערב שבת, מותר לבשל בליל יו"ט את הכמות הנצרכת לאכילה ביו"ט.
- ח. יש לשטוף את החסה מחרקים, כדי שלא יצטרך להתעכב בעריכת הסדר בליל יו"ט לצורך זה. ויש לנגב את החסה היטב כדי שלא תתקלקל, ולהניחה במקרר על מנת שהעלים לא יכמשו.
- אם לא שטף את החסה בערב שבת, מותר לשטפה גם בליל יו"ט.
- ט. יש להפריש חלה מהמצות - אם לא הופרשה מהם חלה במאפייה.
- י. הרב המקומי העושה בערב פסח ערוב חצרות עבור כל תושבי המקום, יעשה זאת בקביעות זו ביום ששי יג ניסן (עירוב זה נעשה ע"י מצות, והוא נועד עבור כל השנה - עד חג הפסח ה'יתשפ"ב הבעל"ט).

הדלקת נרות שבת קודש

- *יש להדליק את הנרות במקום שיאכלו בו את סעודת ליל שבת, כדי לאוכלה לאור הנרות.
- על האוכלים בשבת זו במטבח או במרפסת וכדו' לשים לב להדליק את הנרות במקום האכילה.
- *יש להניח את הנרות בקצה השולחן, באופן שיוכלו להסיר בשבת את המפה של החמץ בלי לטלטל את הנרות, שהם 'מוקצה'.
- *כדאי לשים בערב שבת מעט שמן או מים בכוסיות הזכוכית לפני הנחת הנרונים בתוכם, על מנת שדסקיות הנרונים לא יידבקו לכוסיות, וכך יהיה ניתן בליל יו"ט לנער בקלות את הדסקיות מהכוסיות על מנת להניח בהם את נרות יו"ט.

מאכלי השבת

- * כל תבשילי השבת יהיו כשרים לפסח וייעשו בכלי הפסח. זאת מכמה סיבות:
- א. על מנת למנוע פיזור של החמץ בבית.
- ב. כדי שלא להגיע למצב שיצטרך להדיח בשבת את כלי החמץ המלוכלכים מחמץ, שלכתחילה אסור להביא למצב שיצטרך להדיח כלים שלא לצורך השבת³¹.
- ג. כדי שלא ייבלע בשבת חמץ חס בפלטות או בסתימות שבשיניים, ולא ניתן להגעילם בשבת.
- ד. כדי שלא יצטרכו לזרוק מאכלי שבת שיישארו לאחר זמן איסור אכילה (שהרי מאכלי השבת אינם כלולים במכירה לגוי, כיון שהאדם התכוון להשאיר אותם לאכילתו כנ"ל).
- *רק ה'לחם משנה' והכביצה פת שצריך לאכול בכל סעודה מבי' סעודות השבת יהיה של חמץ, מפני שאין אפשרות אחרת לקיים בה מצוות 'לחם משנה' ואכילת פת בסעודת שבת, שהרי אסור לאכול מצה עד ליל הסדר.
- ועדיף לאכול פיתות שהם דבר שאינו מתפורר כ"כ.

³⁰ שם, י"ט.

³¹ תמד, ח.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

מקום האכילה בשבת, וברכת המזון

*כדי שלא יתפזר חמץ בבית, יש לאכול את סעודת השבת במרפסת וכדו' ולאחר מכן לנקות ולטאטא את המקום היטב.
*מסיימים לאכול את החמץ (פיתות או חלות וכדו'), שוטפים את הידיים, מנערים את הבגדים ומחליפים את המפה, ואוכלים את תבשילי השבת.
*יש לאכול את תבשילי השבת בכלים חד פעמיים ולא בכלי הפסח, כדי למנוע חשש שייכנס לכלי הפסח פירור חמץ שנשאר בתוך הפה מאכילת פת החמץ.
כמו"כ אין להביא את הסיר או הקערה של פסח אל השולחן שאכל בו חמץ, אלא צריך להעביר את האוכל מהסיר או הקערה של פסח לכלי חד פעמי, ואת הכלי החד פעמי להביא אל השולחן.
*אין לערות מכלי של פסח לכלי של חמץ. כיון שעירוי חם שהיד סולדת בו מכלי של פסח לכלי של חמץ יפסול משימוש את הכלי של פסח.
כמו"כ אין להכניס מצקת לכלי של פסח ולהעביר מרק או תבשיל לכלי של חמץ. אלא יש להעביר את האוכל במצקת של פסח לכלי חד פעמי הכשר לפסח, ואת הכלי החד פעמי יביא אל השולחן.
*במקרה שאכילת הפת (החלות או הפיתות) הייתה במקום אחד, כגון בחוץ או במרפסת, ואכילת תבשילי הסעודה וכו' הייתה במקום אחר כגון שנכנס לבית לאוכלם, יש לברך ברכת המזון במקום שבו אכלו את הפת.

אכילה ממיני קערת הפסח

*בסעודת יום השבת אין לאכול מהמינים שלוקחים לחרוסת ולמרור, היינו: תפוחים, אגסים, אגוזים, חסה וחזרת. וכן אין לשתות יין או מיץ ענבים - מלבד הנצרך לקידוש.
*תפוח אדמה, בצל וביצים, מותר לאכול בסעודת יום השבת כרגיל.

שתיית תה או קפה ואכילת מזונות בשבת בבוקר

*התה או הקפה ששותים בשבת בבוקר יהיו עם כשרות לפסח, כדי שלא ייבלע בסתימות או בקוביות שבשיניים טעם חמץ על ידי החום שבהם.
*יש להיזהר מאד שלא לאכול מיני מזונות של חמץ ולשתות יחד עם זה תה או קפה חמים, מפני שעלול להיבלע בסתימות וכדו' טעם חמץ.
- ולעיל הובא שבכלל נכון שלא לאכול חמץ בשבת מלבד כביצה פת שמוכרחים לאכול בסעודת השבת.

תפילת שחרית בשבת קודש

*יש לקבוע את זמן התפילה לשעה מוקדמת, כגון בשעה 6:30 או 7:00 בבוקר, כדי להספיק לסיים את סעודת השבת לפני זמן איסור אכילת חמץ (שהוא בשעה 10:41 זמן תל אביב).
ו"יש להזהיר לשייץ שלא יאריך בתפילה בשבת שחרית", כדי שלא יכשלו באכילת חמץ אחר זמן איסור האכילה³².
*אחרי קרה"ת אומרים את הפטרת "וערבה לה"³³.

³² תמד, ז.

³³ תל, ג.

לשכת הרבנות כפר חב"ד הרב מאיר אשכנזי רב אב"ד

* אין אומרים "אב הרחמים" (כבכל חודש ניסן).

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

סוף זמן אכילת חמץ בשבת קודש

* סוף זמן אכילת חמץ בשבת קודש הוא בשעה 10:41 זמן תל אביב (סוף 'שעה רביעית').
* יש הנוהגים לאכול כזית חמץ לפני זמן איסור אכילת חמץ – **לשם ביעור חמץ**, דאכילת החמץ היא דרך לבער אותו כדי לקיים מצוות "תשביתו" בשבת³⁴.
* יש לסיים את סעודת השבת לפני סוף הזמן, ולהספיק לנקות את הפה שלא יהיו בו פירורי חמץ.
* אין לצחצח את הפה בשבת במברשת שיניים – גם ללא משחה, מפני חשש סחיטה של שערות המברשת, או מחשש שיוציא דם מבין השיניים (כאשר הדבר פסיק רישא).
* יש לשטוף היטב את הפה במים כדי שלא יישארו בו פירורי חמץ (אכילת תבשילי השבת לאחר שסיים לאכול את החמץ, או אכילת פרי כמו תפוז וכדו' יכולה לסייע בניקוי והוצאת פירורי החמץ מהפה).
* ניתן לחצוץ עם קיסם בין השיניים **כאשר אין זה פסיק רישא שייצא דם**.

ביעור חמץ בשבת קודש

* סוף זמן ביעור חמץ בשבת קודש הוא בשעה 11:43 זמן תל אביב (סוף 'שעה חמישית').
* לפני זמן הביעור יש לוודא שלא נשאר חמץ ממה שהשאירו לאכילה בסעודות השבת.
* אם נשאר חמץ, צריך לזרוק אותו לשירותים על מנת לבערו מן העולם³⁵.
* אין להכניס לארון המכור לגוי את החמץ שנשאר ממאכלי השבת, כיון שחמץ זה לא נמכר לגוי במכירת החמץ שנעשתה כבר ביום ששי, שהרי האדם התכוון לאכול חמץ זה בעצמו.
* יש לטאטא את הרצפה במקום האכילה, וכן לאסוף את פירורי החמץ שנשארו על המפה - גם על המפה החד פעמית - שאכלו עליה את סעודת השבת, ולזרוק את הפירורים לשירותים.
* המפה החד פעמית עצמה יש לזרוק לאשפה, **לאחר שניקה אותה מפירורי החמץ**.
* אדם שבישל חמץ לצורך אכילה בסעודות השבת (אף שאין לעשות כן כנ"ל), והחמץ דבוק בכלים ואין דרך לנקותם ללא שטיפה, ישטוף היטב את הכלים שלא יישאר עליהם חמץ בעין³⁶, מפני שחמץ זה לא היה כלול במכירת החמץ לגוי וצריך לבערו מן העולם.
* יש הנוהגים לקחת כזית חמץ לפני זמן הביעור, לזרוק אותו לשירותים ולשפוך עליו מים כדי לאבד אותו, ובכך לקיים את מצוות הביעור של "תשביתו" בזמנה ב'קום ועשה', שהרי בשנה זו לא מקיימים מצווה זו ב'קום ועשה' בזמן הביעור - ע"י שריפה, כבכל שנה.
* כאשר הגיע זמן ביעור החמץ נעשה החמץ 'מוקצה', ואסור לטלטלו³⁷.

³⁴ ולהעיר משלחן מנחם ח"ב ע' רצד.

³⁵ כמבואר בשו"ע (תמה, ה) ש"אם משליכו לבית הכיסא הרי הוא כמבוער מן העולם לגמרי, כיון ששום אדם לא יוכל עוד ליהנות ממנו. ואין צריך לפררו קודם שמשליכו אפילו הוא פת וכיוצא בו" ע"ש.

³⁶ תמד, ח-ט.

³⁷ ראה תמד, יג.

לשכת הרבנות כפר חב"ד

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

אמירת "כל חמירא" בשבת בבוקר

*לפני זמן ביעור החמץ צריך לאסוף את כל בני הבית: אנשים, ונשים, בנים ובנות, ולומר איתם מילה במילה את נוסח "כל חמירא"³⁸.

- ויש לשים לב לומר את נוסח "כל חמירא" שאומרים בשנה רגילה בעת שריפת החמץ, ולא את נוסח "כל חמירא" שאומרים לאחר בדיקת החמץ.

באמירה זו מבטלים ומפקירים את כל החמץ שהיה לאדם קשר איתו מעולם, והאדם אינו רוצה בחמץ ומתנתק ממנו לגמרי. גם נשים ובנות חייבות באמירת "כל חמירא" זה.

(את ה"יהי רצון" אמר הרבי בקביעות כזו בעת שריפת החמץ בערב שבת כנ"ל, ולא בעת אמירת "כל חמירא" בשבת עצמה).

אכילה ביום השבת קודש לאחר זמן ביעור חמץ

*מותר לאכול במשך היום פירות וירקות, דגים ובשר. אך משעה עשירית (גי' שעות זמניות לפני השקיעה) אין לאכול מהם לשובע, כדי שיאכל את סעודת ליל יו"ט לתיאבון.

תפילת מנחה בשבת קודש

*קוראים בתורה בפרשת "שמיני" - כבכל תפילת מנחה של שבת.

*אין אומרים "צדקתך".

*אחר תפילת מנחה אומרים מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו" כבכל 'שבת הגדול', לפי שבישבת הגדול הייתה התחלת הגאולה והניסים³⁹, שאירע בה הנס של "למכה מצרים בבכוריהם"⁴⁰.

*לפני השקיעה אומרים את 'סדר קרבן פסח', כבכל ערב פסח.

הכנות לליל הסדר

*אסור להכין בשבת שום דבר עבור ליל הסדר, מפני שאסור להכין משבת ליו"ט.

כל ההכנות לליל הסדר יתחילו רק אחרי צאת הכוכבים - בשעה 19:22 זמן תל אביב.

*בצאת הכוכבים, לפני שמתחילים את ההכנות לליל הסדר, יש להתפלל ערבית ולומר בה "ותודיענו", או עכ"פ לומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

*הנשים והבנות יערכו את השולחן לליל הסדר, ואת הכריות להסיבה וכו', בעת שהגברים יתפללו ערבית בבית הכנסת, על מנת שכאשר הגברים יגיעו לביתם ניתן יהיה להתחיל מיד בהכנת 'קערת הסדר' ולא יצטרכו להתעכב.

*בצאת הכוכבים (ולאחר אמירת "ותודיענו" או "ברוך המבדיל" כנ"ל), מותר לעשות רק הכנות ליו"ט שאינן נחשבות מלאכה בשבת, כמו סידור השולחן וכדו'. אך הכנות הנחשבות מלאכה בשבת ומותרות ביו"ט לצורך אוכל נפש, אסור לעשותן מיד

בצאת הכוכבים שהרי יש דין של 'תוספת שבת', אלא יש להמתין לפחות 4 דקות נוספות אחרי צאת הכוכבים⁴¹.

³⁸ ראה תמוז, יד.

³⁹ תל, ב.

⁴⁰ תל, א.

⁴¹ ראה הדעות בשיעור תוספת שבת ובשיטת אדה"ז בזה, בפסק"ת הלי' שבת סי' רסא סק"ב.

לשכת הרבנות כפר חב"ד הרב מאיר אשכנזי רב אב"ד

בית דין לענייני ממונות • מערכת כשרות • הוצאה לאור • מיזמי תורה ועזרה

הדלקת נרות יום טוב

* אחרי שעברו לפחות ארבע דקות מצאת הכוכבים (כנ"ל), ולאחר תפילת ערבית עם "ותודיענו" או עכ"פ אחר אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", מדליקות הנשים והבנות נרות יו"ט.
* ההדלקה תהיה מאש שדלקה מלפני שבת.
* אסור ביו"ט להדביק את הנרות בפמוטים.
יש לנער את דסקיות הנרונים שנשארו בכוסיות הזכוכית מהדלקת נרות שבת, על מנת לשים בתוכם נרונים חדשים להדלקת נרות יו"ט.
* יש להיזהר שלא לכבות את הגפרורים שמדליקים בהם את נרות יו"ט (מפני שכיבוי שלא לצורך אוכל נפש אסור ביו"ט), אלא יש להניחם בזהירות בתוך כלי באופן שיכבו מאליהם.
* יש לכסות את העיניים לפני הברכה על הנרות, כבכל ערב שבת.
* נוסח הברכה על הנרות: "להדליק נר של יו"ט", ו"שהחיינו".
* לאחר הברכה, והבקשות שמבקשת, תפתח את עיניה ותהנה מאור הנרות.
* איש המדליק נרות ידליק סמוך לקידוש ולא בעת יציאת השבת, ולא יברך "שהחיינו" בעת הדלקת הנרות כי אם בעת הקידוש, והברכה תתייחס גם להדלקת הנרות.

תפילת ערבית בליל יו"ט

* יש להתפלל ערבית בליל יו"ט מיד בצאת הכוכבים, כדי להתחיל את היסדר' מוקדם ככל האפשר על מנת שהילדים יישארו ערים ויוכל לספר להם סיפור יציאת מצרים.
* בשמונה עשרה אומרים "ותודיענו".
אם שכח לומר "ותודיענו" לא יעשה מלאכה (מלאכת אוכל נפש המותרת ביו"ט) עד שיבדיל בקידוש, או עד שיאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".
* אומרים הלל אחר תפילת שמונה עשרה. גם נשים חייבות לומר הלל זה.

קידוש בליל הסדר

* נוסח הקידוש: יקנה"ז.
* בעת ברכת "בורא מאורי האש" מביטים על הנרות, ולא מביטים על הציפורניים.
* אין מברכים על הבשמים.

בברכת פסח כשר ושמח

